

Cofact Journal

ISSUE 2/2021

“โรคระบาด-ข่าวปลอม-การเมืองเบ่งขี้” เรื่องเล่าต่างแดนว่าด้วยงาน‘คนทำสื่อ’ยุคโควิด

เสวนาออนไลน์
เนื่องในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก

**“WORLD PRESS
FREEDOM DAY 2021”**
3 พฤษภาคม 2564

ภาษาไทย: Cofact Thailand, UbonConnect
English: FNF Thailand, Digital Thinkers Forum

15.00 – 16.30 น.

Digital Thinkers Forum เวทีนักคิดดิจิทัลครั้งที่ 15
ว่าด้วยเรื่อง “Information as A Public Good.”
How should media report on Covid19-Vaccines
without fear or favor?


Details and full schedule

Stéphane Delfour
AFP Bureau chief
South East Asia

Ika Ningtyas
Secretary-General,
The Alliance of Independent Journalists (AIJ)
Indonesia

Vanessa Steinmetz
Project Coordinator,
Friedrich Naumann Foundation East and Southeast Asia

Rui Zhang
Lecturer, Faculty of Journalism and Mass Communication
Thammasart University

Moderated by Frederic Spohr
Head of Thailand and Myanmar Office, FNF



ปี 2563 ที่ผ่านมาและล่วงเลยมาถึงปี 2564 ในปัจจุบันที่โลกเผชิญสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 สื่อมวลชนต้องทำงานภายใต้แรงกดดันทั้งการเป็นกลุ่มเสี่ยงได้รับเชื้อเพราะต้องรายงานข่าวจากสถานที่ต่างๆ ที่ถูกระบุว่าเป็นจุดเสี่ยง การต้องรับมือข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่หลบเข้ามาจำนวนมากในยุคดิจิทัลที่ใครๆ ก็นำเสนอเนื้อหาได้ๆ ก็ได้ เพื่อกลั่นกรองว่าข้อมูลใดจริง-เท็จ รวมถึงการทำหน้าที่ภายใต้บรรยากาศความขัดแย้งทางการเมืองที่สังคมแตกแยกเป็น 2 ขั้วหรือหลายขั้ว และโรคระบาดก็กลายเป็นอีกประเด็นร้อนที่แต่ละฝ่ายหยิบยกมาโจมตีกัน

เมื่อวันที่ 3 พ.ค. 2564 ที่ผ่านมา ภาศิโคแฟค (COFACT) ประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และภาคีเครือข่ายอีกหลายองค์กร จัดงานวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก ประจำปี 2564 หรือ World Press Freedom Day 2021 : Digital Thinkers Forum เวทีนักคิดดิจิทัลครั้งที่ 15 ว่าด้วยเรื่อง Information as A Public Good ซึ่งวันที่ 3 พฤษภาคมของทุกปี องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กำหนดให้เป็นวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก หนึ่งในกิจกรรมวันดังกล่าวคืองานเสวนา (ออนไลน์) เรื่อง “How should media report on Covid-19 Vaccines without fear or favor?” มีวิทยากรหลายท่านมาบอกเล่าเรื่องราวการทำงานของสื่อในต่างประเทศในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 อาทิ สเตฟาน เดลฟอร์ (Stéphane Delfour) หัวหน้าสำนักข่าว AFP ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญข่าว AFP ทำคือการรายงานข่าวจากสถานที่จริง ในขณะเดียวกัน การนำเสนอข่าวก็ต้องมาจากการสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ และต้องสามารถอธิบายกับประชาชนได้ว่าเกิดอะไรขึ้น

อย่างไรในประเด็นวัคซีนป้องกันไวรัสโควิด-19 ต้องมีการถามและตอบคำถาม เช่น วัคซีนมีความปลอดภัยหรือไม่ วัคซีนชนิดใดมีประสิทธิภาพดีที่สุด วัคซีนแต่ละชนิดต้องฉีดกี่ครั้ง เพราะเหตุใดจึงมีความสำคัญในหลายประเทศหรือหลายๆ สถานการณ์มีการพูดคุยกับทั้งแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบุคคลต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องนี้ อีกทั้งพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุดและมีการนำเสนอข่าวต้องรายงานตามข้อเท็จจริง แต่ก็ต้องนำเสนอมุมมองด้วยเช่นกัน เช่น ข่าวที่นำเสนอว่ามีที่ไปที่ไปอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเลือกนำเสนอเรื่องนี้ หรือรู้สึกว่าคุณข้อมูลนี้มีความสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การทำงานของสื่อต้องตั้งอยู่บนความโปร่งใสด้วยเพื่อสร้างความไว้วางใจต่อประชาชน ท่ามกลางข้อมูลมากมายต้องทำให้เห็นว่าเนื้อหาของสำนักข่าวนั้นเชื่อถือได้



" ในรอบปีที่ผ่านมาถือเป็นการทำงานที่ท้าทายในการปรับตัวของทีมงานที่มีอยู่ทั่วโลก โดยมีผู้สื่อข่าวที่เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ฝ่ายเทคนิคช่วยเหลือฝ่ายอื่นๆ เพื่อให้เข้าใจหัวข้อข่าวที่ต้องการนำเสนอ เพราะโควิด-19 ไม่ใช่เพียงหัวข้อทางวิทยาศาสตร์อย่างเดียว แต่ยังมีนัยทางการเมืองและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของทุกคน "

-สอเทพาน เดลโพร-

เดลโพร เล่าต่อไปถึงสถานการณ์การฉีดวัคซีนโควิด-19 ในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส มีผลสำรวจพบประชาชนร้อยละ 60 ไม่อยากฉีดวัคซีน เหตุผลสำคัญคือวัคซีนโควิด-19 ถูกผลิตขึ้นมาอย่างรวดเร็วมาก จึงมีคำถามเกี่ยวกับความปลอดภัยและประโยชน์ที่ได้รับจากการฉีดวัคซีน หรือที่ เมียนมา มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกันว่าใครไม่ฉีดวัคซีนจะโดนประณามทางออนไลน์ ขณะเดียวกัน พื้นที่ออนไลน์ก็มีการแพร่กระจายข่าวลือต่างๆ มากมาย จึงเป็นความท้าทายของสำนักข่าว AFP ที่จะเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มใหม่ๆ เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง

"เรามีบริการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่มีทั้งหมดอยู่ประมาณ 80 ประเทศ ผู้สื่อข่าวทุกคนของ AFP ก็มีหน้าที่อุทิศตนในการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย ที่มีการดำเนินงานในจุดนี้ทั้งหมด 16 ภาษา และประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วยเช่นกัน เราได้มีการตรวจสอบข้อความที่เป็นคำกล่าวอ้างที่ไม่เป็นจริงต่างๆ ในภาษาไทยด้วยเช่นกัน ตัวโรคนี้นั้นมันเกิดขึ้นพร้อมๆ กับโรคระบาดทางข้อมูลข่าวสาร หลากๆ ข่าวหรือหลายๆ ผู้นำเสนอก็มีอิทธิพลอย่างมากเลยในโลกออนไลน์ อย่างเช่นกลุ่มที่เป็นผู้ต่อต้านการฉีดวัคซีน ก็มีอิทธิพลอย่างมากเช่นกัน เราเห็นว่า มีจำนวนคนที่เข้ามาชม Content (เนื้อหา) ของเขาเยอะขึ้นมากๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้" เดลโพร กล่าว

หัวหน้าสำนักข่าว AFP ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวอีกว่า ในรอบปีที่ผ่านมาถือเป็นการทำงานที่ท้าทายในการปรับตัวของทีมงานที่มีอยู่ทั่วโลก โดยมีผู้สื่อข่าวที่เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ฝ่ายเทคนิคช่วยเหลือฝ่ายอื่นๆ เพื่อให้เข้าใจหัวข้อข่าวที่ต้องการนำเสนอ เพราะโควิด-19 ไม่ใช่เพียงหัวข้อทางวิทยาศาสตร์อย่างเดียว แต่ยังมีนัยทางการเมืองและสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของทุกคน ผู้สื่อข่าวจึงควรรายงานข่าวโควิด-19 ในมุมมองอื่นๆ ได้ด้วย เช่น การเปลี่ยนรูปแบบการทำงานมาเป็นการทำงานที่บ้าน (Work from Home) หรือการไม่ได้ไปโรงเรียน เป็นต้น

การรายงานข่าวโควิด-19 จึงไม่อาจใช้เพียงมุมมองทางวิทยาศาสตร์หรือสุขภาพ สาธารณสุขเป็นเรื่องสำคัญแต่ก็มีนัยทางสังคมด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของทุกคนไปอีกหลายปี และแม้เรามีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางคอยช่วย แต่คนอื่นๆ เขาก็มีมุมมองอื่นๆ ในการนำเสนอข่าวเช่นกัน

ขณะที่ อิกา นิงซาส (Ika Ningtyas) เลขาธิการสมาคมพันธมิตรนักข่าวอิสระ (The Alliance of Independent Journalists - AIJ) ประเทศอินโดนีเซีย เล่าว่า อินโดนีเซียมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก และยังเพิ่มขึ้นและใช้เวลานานขึ้นในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 แต่การใช้โดยขาดความรู้เท่าทันก็นำไปสู่ปัญหาการบิดเบือนข้อมูล โดยนับตั้งแต่เดือนม.ค. 2564 เป็นต้นมา อินโดนีเซียเริ่มจัดวัคซีนโควิด-19 ให้กับประชาชน พบการเผยแพร่ข่าวปลอมกว่า 100 ข่าว และกระจายผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ กว่า 500 ข่าว เช่น มีการเผยแพร่คลิปวิดีโอที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดวัคซีนโควิด-19 แต่เขียนบรรยายอ้างว่ามีการทดลองวัคซีนกับสัตว์แล้วทำให้สัตว์ตาย ก่อให้เกิดความหวาดกลัว ชาวอินโดนีเซียหลายคนรู้สึกกลัวว่าจะจัดวัคซีนดีหรือไม่กลายเป็นความกังวลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะตามเกณฑ์แล้ว ประชากรอย่างน้อยร้อยละ 70 ต้องได้รับการจัดวัคซีน เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันหมู่ (Herd Immunity) ทั้งนี้ สาเหตุที่ทำให้เกิดการสื่อสารที่ผิดพลาด ประกอบด้วย

“ สาเหตุคือ 1. การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐอ่อนแอ
2. ผู้คนขาดความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และ
ไม่เชื่อในระบบสาธารณสุข
3. การพาดพิวข่าวแบบล่อเป้า
ให้กดเข้าไปดู (Clickbait)
4. สื่อไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัคซีนอย่างเพียงพอ ”
-อิกา นิงซาส-

1.การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐอ่อนแอ พลอยทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือไปด้วย โดยในช่วงแรกๆ รัฐบาลอินโดนีเซียไม่ได้เชื่อเรื่องวิทยาศาสตร์ นโยบายก็ไม่ได้สอดคล้องกัน อีกทั้งมีปัญหาการเลือกปฏิบัติและการทุจริตเกี่ยวกับการเข้าถึงวัคซีน

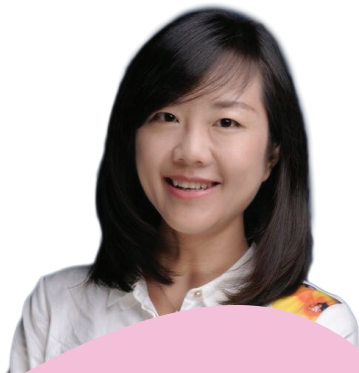
2.ผู้คนขาดความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และไม่เชื่อในระบบสาธารณสุข เมื่อประกอบกับการที่ไวรัสโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ คนทั่วไปก็ยังทำความเข้าใจได้ยาก และที่ผ่านมาระบบสาธารณสุขของอินโดนีเซียก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่แล้วทั้งราคาสูงและไม่ทั่วถึง

3.การพาดพิวข่าวแบบล่อเป้าให้กดเข้าไปดู (Clickbait) เช่น มีข่าวอาการไม่พึงประสงค์บางอย่างที่ยังไม่แน่ชัดว่าเกิดจากการจัดวัคซีนจริงหรือไม่ แต่การพาดพิวข่าวลักษณะนี้ก็ทำให้ผู้รับสารคิดไปก่อนแล้วว่าวัคซีนเป็นอันตรายต่อร่างกาย และ

4.สื่อไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัคซีนอย่างเพียงพอ ทว่าทั้งประเทศอินโดนีเซียมีผู้สื่อข่าวประมาณ 46,000 คน แต่ไม่ใช่ทุกคนที่เข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริง ซึ่งทาง AIJ ได้จัดกิจกรรมสัมมนาทางออนไลน์ เพื่อให้ความรู้กับผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวเกี่ยวกับวัคซีน

“เคล็ดลับในการรายงานข่าวโควิด-19 ในการเขียนข่าวควรอธิบายเกี่ยวกับปฏิกิริยาการแพ้ที่อาจจะเกิดขึ้นอยู่แล้วในการจัดวัคซีน เพราะวัคซีนทุกๆ ประเภทมันก็จะมีการแสดงอยู่บ้างแต่ไม่ได้ส่งผลต่อชีวิตเราก็เสนอว่าหลีกเลี่ยงการรายงานเรื่องปฏิกิริยาข้างเคียงที่เล็กน้อย เพราะมันจะส่งผลต่อความคิดของคนต่อวัคซีนนั้น เพราะฉะนั้นปฏิกิริยาระดับเล็กน้อยมันมีอยู่แล้ว นอกจากนี้ภาพที่เราใช้ออกข่าวมันจะส่งผลกระตุ้นต่ออารมณ์ได้อย่างไร เช่น เสียงเด็กร้องไห้หรือเด็กยิ้มมีความสุขเวลาที่จัดวัคซีน คือภาพที่มันแสดงให้เห็นถึงอารมณ์มันจะส่งผลต่อผู้อ่าน และส่งผลให้มีการแชร์ต่อไปโดยที่ไม่ทราบบริบทที่แท้จริง เรายังได้เสนออีกว่าควรเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเท่านั้น และหลีกเลี่ยงการรายงานข่าวที่เป็นข่าวลือเท่านั้น และอธิบายให้เข้ากับบริบทเท่าที่จะทำได้ มันมีข้อมูลเยอะแยะมากมาย เช่น ข่าวโปลิโอ ที่ในประวัติศาสตร์ของโลก สุดท้ายควรอธิบายใช้คำในเชิงวิทยาศาสตร์ มันเป็นเรื่องสำคัญในการอธิบายศัพท์ต่างๆ แล่นีทางวิทยาศาสตร์ให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านข่าวเสริมสร้างความรู้ของตัวเอง” เลขาธิการ AIJ ระบุ

นิงซาส เปิดเผยว่า ข้อมูลเท็จหลายครั้งมาจากต่างประเทศ จากนั้นกลุ่มต่อต้านการจัดวัคซีนในอินโดนีเซียก็แปลเป็นภาษาท้องถิ่น ก่อนจะแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วจนติดตามที่มาก็ได้ยาก แต่หลายกรณีก็มาจากกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือทางศาสนา เป็นผู้เล่าเรื่องที่ก่อให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน โดยการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนบนแพลตฟอร์มทวีตเตอร์ พบว่าสามารถเชื่อมโยงไปถึงขบวนการเมืองและการเลือกตั้งในอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายเพราะแต่ละกลุ่มมีผู้ติดตามจำนวนมาก ย่อมหมายถึงการมีอิทธิพลบนโลกออนไลน์มากด้วย และเป็นเรื่องยากในการตรวจสอบข้อเท็จจริง



" ซึ่งไม่ว่าการพาดหัวข่าวนี้
จะมีเหตุผลจากอะไรก็ตาม
แต่ก็ทำให้เกิดความตื่นตระหนกขึ้นแล้ว
ดังนั้นสื่อมวลชนก็ต้องใช้ความระมัดระวัง "

-รุ่ม จาง-

ด้าน รุ่ม จาง (Rui Zhang) อาจารย์
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ประเทศไทย ให้ความเห็นว่า สถานการณ์
โรคระบาดส่งผลกระทบต่อหลายมิติทั้งสุขภาพ เศรษฐกิจ
และรวมถึงการเมืองด้วย โดยรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนด
นโยบายว่าจะรับมืออย่างไร แต่ก็มี การแบ่งขั้วทาง
การเมืองที่มีทั้งคนเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับนโยบาย
ดังกล่าว และความตึงเครียดทางการเมืองก็นำไปสู่
ความล้มเหลวในการต่อสู้กับโรคระบาด ดังนั้นจึงไม่
อาจเพิกเฉยมุมมองทางการเมืองเกี่ยวกับโรคระบาดได้
เช่น การนำมุมมองของวัคซีนไปผูกโยงกับการเมือง
ทำให้มุมมองของผู้คนต่อวัคซีนเปลี่ยนไปวิทยาศาสตร์
และสาธารณสุขไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่จะถูกกระทบเมื่อนำ
เสนอโดยใช้มุมมองทางการเมือง อาทิ สหรัฐอเมริกา
มีข่าวที่ตีพิมพ์ใน นสพ.The New York Times ว่า
ด้วยประเด็นวัคซีนโควิด-19 ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือ
ทางการเมือง เป็นมายาคติส่งผลต่อความคิดและ
ความเข้าใจของคน แต่ก็มีการวิจัยจากแหล่งอื่นๆ ว่าด้วย
ความครอบคลุมในการทำข่าวของ The New York Times
เป็นอย่างไรในปี 2563

นอกจากนี้ The New York Times ก็ไม่ได้วิเคราะห์อย่างจริงจังเกี่ยวกับมาตรการที่ใช้ในประเทศจีน สามารถ
ควบคุมการระบาดได้เพียงใด การนำเสนอข่าวควรตั้งอยู่บนมุมมองทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ อีกทั้งต้องเข้าใจ
มุมมองทางการเมือง สิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมของจีนเป็นอย่างไร เพราะการนำเสนอที่เกี่ยวกับประเทศจีน
ย่อมขัดแย้งอยู่แล้วกับสิ่งที่โลกตะวันตกมอง การวิพากษ์วิจารณ์หรือแบ่งขั้วทางการเมืองจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน
มาตรการล็อกดาวน์ของจีนอาจดูละเอียดอ่อนในทางการเมืองแต่ก็ได้ผลในทางวิทยาศาสตร์

จาง เล่าต่อไปถึงแผนการฉีดวัคซีนโควิด-19 ในสหรัฐฯ ที่มีประชาชนส่วนหนึ่งตั้งคำถามถึงรัฐบาลเพราะ
มีความสงสัยในการจัดหาวัคซีน สถานการณ์แบบเดียวกันยังเกิดขึ้นในอีกหลายๆ ประเทศรวมถึงไทย ว่าวัคซีน
กลายเป็นประเด็นที่ใช้มุมมองทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จนนำมาซึ่งความขัดแย้ง (Controversial) ซึ่งแม้
ข้อโต้แย้งต่างๆ ใช่ว่าจะไม่มีมูลไปเสียทั้งหมด แต่การเกิดกระแสแบบนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อแผนการฉีดวัคซีนด้วย

"ในประเด็นที่มีความซับซ้อน สื่อคงไม่สามารถไปเปลี่ยนอุดมคติทางการเมืองด้วยตัวเราเองได้ แต่เรามี
อำนาจอย่างน้อย 2 อย่างที่ทำได้ 1.เวลาที่เรารวบรวมเรื่องที่จะนำเสนอหรือวางกรอบที่จะนำเสนอ เราต้องพิจารณา
มุมมองทางวิทยาศาสตร์ และปรึกษากับบุคลากรทางการแพทย์ด้วย พยายามนำเสนอหรือทำให้ผู้ฟัง
-ผู้อ่านได้ยินเสียงบุคลากรทางการแพทย์เหล่านั้น 2.ในหลายๆ หน้าของการเป็นสื่อมวลชน เราจำเป็นต้อง
นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ให้ข้อมูลความรู้และให้ความบันเทิง แต่ตอนนี้เราจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับฟังก์ชัน
ของเราในหน้าที่ในแง่ของการให้ความรู้มากกว่าในเรื่องของ Education (การศึกษา)" จาง กล่าว

นักวิชาการด้านสื่อผู้นี้ เสนอแนะด้วยว่า ในสำนักข่าวควรมีทีมงานที่ศึกษาข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
เป็นการเฉพาะก่อนนำเสนอข่าวออกไป ในอดีตอาจมองไม่เห็นความจำเป็นในเรื่องนี้ แต่จากวิกฤติไวรัสโควิด-19
ทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนไป การที่กองบรรณาธิการมีทีมงานที่มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มากพอจะช่วยให้นำเสนอ
ข่าวได้อย่างถูกต้อง และสื่อเองก็สามารถให้ข้อมูลที่เป็ความรู้ได้ ประกอบกับสังคมก็ต้องการข้อมูลที่เข้าใจง่าย
โดยเฉพาะศัพท์เฉพาะทางที่มีความซับซ้อน แต่ความท้าทายคือ ข่าวที่มีเนื้อหาวิทยาศาสตร์แท้ๆ มักไม่ค่อยได้รับความ
สนใจ เช่น ข่าวพนักงานบริษัทในประเทศจีนที่ผลิตวัคซีนซิโนฟาร์ม (Sinopharm) เสียชีวิตจากไวรัสโควิด-19
หากอ่านเพียงพาดหัวอาจเข้าใจไปว่ามีคนเสียชีวิตจากการฉีดวัคซีน แต่ข้อเท็จจริงจะอยู่ในเนื้อหาข่าว ว่าผู้เสียชีวิต
ยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีน แต่เคยได้รับยาหลอก (Placebo) ในการทดลองวัคซีน ซึ่งไม่ว่าการพาดหัวข่าวนี้จะมีเหตุผล
จากอะไรก็ตาม แต่ก็ทำให้เกิดความตื่นตระหนกขึ้นแล้ว ดังนั้นสื่อมวลชนก็ต้องใช้ความระมัดระวัง



"ความไวไม่สำคัญเท่าความถูกต้อง
เมื่อผิดพลาดก็ต้องแก้ไข
เพราะความผิดพลาด
เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้!!! "

วานessa สไตน์เม็ทซ์

ปิดท้ายด้วย วานessa สไตน์เม็ทซ์ (Vanessa Steinmetz) ผู้ประสานงานโครงการ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประจำภูมิภาค เอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวว่า ที่ผ่านมามีการเข้าร่วมเมืองประจำสำนักข่าวต่างๆ จะมีทีมงานขนาดใหญ่มาตรงข้ามกับโต๊ะข่าวสาธารณะและวิทยาศาสตร์ที่เป็นทีมงานเล็กๆ แต่ทุกวันนี้ได้เปลี่ยนไปแล้วหลังไวรัสโควิด-19 ระบาด แม้จะไม่ใช้การจ้างทีมงานเพิ่มแต่เป็นทีมงานเดิมที่ปรับตัวมาเรียนรู้ทำความเข้าใจสถานการณ์โรคระบาดก็ตาม

ในฐานะที่เคยทำงานด้านสื่อมวลชนในประเทศเยอรมนีมา 10 ปี สิ่งหนึ่งที่พบเห็นแม้จะไม่ทุกวันคือความสมดุลที่เป็นเท็จ (False Balance) เช่น รายการทอล์กโชว์รายการหนึ่ง เชิญแขกที่เป็นมองว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องเดียวกันแต่มีมุมมองคนละด้านมาออกรายการและให้เวลาพูดเท่ากัน แต่จริงๆ แล้ว มีเพียงคนเดียวที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวิทยาศาสตร์ ในขณะที่อีกคนหนึ่งเป็นเพียงความคิดเห็นที่ไม่มีข้อมูลรองรับ การจัดรายการแบบนี้ อาจทำให้ ผู้ชม-ผู้ฟังสับสนได้ว่าตกลงแล้วข้อมูลของใคร มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์รับรองมากกว่ากัน

อีกประการหนึ่งคือ เมื่อผู้สื่อข่าวไม่มีความเชี่ยวชาญ ก็อาจทำให้ตีความผลการศึกษาไม่ถูกต้อง เช่น มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในเยอรมนี เสนอข่าวว่าวัคซีนของแอสตราเซนeca (Astrazeneca) มีประสิทธิภาพเพียงร้อยละ 8 สำหรับผู้ป่วยอายุ 65 ปีขึ้นไปเท่านั้น จากนั้นก็มีสำนักข่าวอื่นๆ อ้างอิงไปนำเสนอต่อโดยไม่ได้ตรวจสอบ แต่ความเป็นจริงคือผลการศึกษาดังกล่าวแม้ไม่ได้ผิดพลาดเสียทีเดียว แต่ยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ อาทิ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีจำนวนน้อยเกินไปในการที่จะสรุปผล และเมื่อนำเสนอไปแล้วการจะแก้ไขก็ทำได้ยาก

แต่กรณีวัคซีนแอสตราเซนecaในเยอรมนีนั้นยอมรับว่าเป็นประเด็นซับซ้อน อาจไม่ใช่ความผิดพลาดทั้งสื่อ นักการเมืองหรือนักวิทยาศาสตร์ เพราะวัคซีนยังอยู่ในตลาดนานก็จะมีข้อมูลและหลักฐานมากขึ้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านวัคซีน ที่ผ่านมามีตั้งแต่ต้นปี 2564 ก็มีข้อมูลเปลี่ยนไปเรื่อยๆ เช่น ให้ใช้เฉพาะคนอายุต่ำกว่า 65 ปีเท่านั้น ต่อมาก็เป็นให้ระงับการใช้ จากนั้นบอกให้ใช้เฉพาะคนอายุ 60 ปีขึ้นไป และล่าสุดยังแนะนำว่าหญิงอายุ 27-55 ปี ไม่ควรใช้เพราะเสี่ยงภาวะลิ่มเลือดอุดตัน เป็นต้น ส่วนอังกฤษไม่มีข่าวทำนองนี้และนอร์เวย์เลิกใช้ไปเลย

“จะเห็นเลยว่าภาพที่เราเห็นตรงนี้มีมันซับซ้อน มันยากมากที่จะเข้าใจอย่างแท้จริง ฉะนั้นนักข่าวควรจะตัดสินใจว่าจะออกข่าวอะไรแล้วก็ให้มันไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีอีกปัญหาหนึ่งที่อยากให้เห็นที่นักข่าวประสบ คือเวลาที่เราต้องให้ข้อมูลสาธารณะเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของผลข้างเคียงของวัคซีน เรื่องของการอุดตันเส้นเลือดในกลุ่มผู้หญิง แล้วอีกเรื่องหนึ่งมันอาจจะไม่ได้ส่งผลต่อชีวิตมากขนาดนั้น คือจริงๆ ยุโรปที่ฉีดวัคซีนไปแล้วล้านคน พบเพียง 142 คนเท่านั้นเองที่มีลิ่มเลือดอุดตัน ถ้าอ่านแต่พาดหัวข่าวเกี่ยวกับ Blood Clot (ลิ่มเลือดอุดตัน) ที่เกิดขึ้นมันก็น่ากลัว เอาตรงๆ มา Focus (เน้น) มันไม่มีบริบท แต่จริงๆ แล้วมันอาจจะไม่ได้สื่อจริงๆ ฉะนั้นคนจะจำสิ่งที่สร้างอารมณ์ร่วมได้มากกว่า ฉะนั้นจะต้องระมัดระวัง แล้วก็ในเรื่องของการเมืองในการที่จะพยายามจัดให้กับพลเมือง มันจะก่อให้เกิดความหวาดกลัว ซึ่งจริงๆ เขาอาจจะไม่ได้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงด้วยซ้ำแล้วก็ไม่ได้มีผลข้างเคียง เขาก็อาจเสี่ยงไม่จัด ฉะนั้นที่เยอรมนีจึงค่อนข้างฉีดยาวัคซีนอย่างล่าช้า มีกลุ่มคนที่ไม่อยากฉีดแอสตราเซนeca จะรอไปโอเอเอ็นเทค (BioNTech)” สไตน์เม็ทซ์ กล่าว

ผู้ประสานงานโครงการ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวสรุปว่า ปัญหาที่ยกมาทั้งการขาดความเชี่ยวชาญในสำนักข่าว ความซับซ้อนของประเด็น นโยบายที่เปลี่ยนแปลงไป-มา และอารมณ์ของข่าวที่นำเสนอออกไป เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ และมีสิ่งที่ยกย่องถือว่า การรายงานข่าวโควิด-19 หรือข่าวอะไรก็ตาม คือ

- 1.ความไวไม่สำคัญเท่าความถูกต้อง ต้องตรวจสอบก่อนพาดหัวข่าวไม่ใช่เสนอข่าวไปก่อน
- 2.เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร ที่เยอรมนีมีองค์การด้านวิทยาศาสตร์ของเอกชน รับฝึกอบรม ให้ผู้สื่อข่าวสามารถอ่านผลงานทางวิชาการได้เข้าใจ
- 3.ระมัดระวังการพาดหัวข่าว แม้ในเนื้อหาข่าวจะเขียนอธิบายข้อมูลไว้อย่างถูกต้องครบถ้วน แต่ผู้รับสาร มักเข้าใจไปตามพาดหัวข่าวทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ และ
- 4.เมื่อผิดพลาดก็ต้องแก้ข่าว เพราะความผิดพลาดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้!!!

- Everyone is a fact checker.-

Cofact คือพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ทุกคนมาช่วยกันตรวจสอบเรื่องที่น่าสงสัย ข่าวลวง ข่าวลือ ข่าวลอก หรือความเชื่อต่างๆ ให้กระจ่างชัดด้วยการร่วมกันเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของข่าวลวงหรือความเชื่อที่ไม่กระจ่างชัด และได้รับความรู้ ที่รอบด้านในประเด็นนั้นก่อนแชร์ต่อไป ให้เพื่อนและครอบครัวของเราในสังคมออนไลน์

หากพบข้อความที่น่าสงสัย อย่าเก็บเอาไว้คนเดียว หรืออย่าเพิ่งแชร์ต่อ เราขอชวนท่านนำมาตรวจสอบร่วมกันที่ Cofact



www.cofact.org



cofact โคลแฟค



@cofactthailand



@cofact



สแกนเพื่อชมวิดีโอ
การเสวนาย้อนหลัง

ทีมบรรณาธิการ

บรรณาธิการบริหาร
สุภิญญา กลางณรงค์

กองบรรณาธิการ
พลินี เสริมสินศิริ
ศรัญญา เจียรสุข
ธิดารัตน์ บุญภมร
ณภัทร เรืองนภากุล
ปิ่นทิพย์ ต้นชีวะวงศ์
ธนภัทร โกศะโยดม